

TKP MK Genel Sekreteri
İSMAİL BİLEN
Belgelerle Yaşam Öyküsü

ERDEN AKBULUT

Sosyal Tarih Yayınları
Belge-Araştırma Dizisi: 21
© TÜSTAV İktisadi İşletmesi
Bu yapıtın telif hakları TÜSTAV İktisadi İşletmesine aittir,
izin alınmadan kullanılamaz.

Baskıya hazırlık: Gönül Göner

Birinci Basım, İstanbul Ekim 2020
ISBN: 978-605-4513-59-8
Sertifika No: 43438

TÜSTAV İktisadi İşletmesi
Meşrutiyet Mahallesi, Hacı Mansur Sokak
No: 10 A Blok Kat:3 No: 64 34363
Şişli-İstanbul
Tel: (+90) 212 237 98 92
<http://www.tustav.org>
e-posta: bilgi@tustav.org

Baskı ve cilt:
İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri (Sertifika No: 44066)
Çobançeşme Mah. Altay Sok. No: 8
Yenibosna - Bahçelievler / İstanbul
Tel: 0212 496 11 11

İÇİNDEKİLER

SUNU..... 9

BÖLÜM 1

DOĞUMUNDAN TKP TEMSİLCİLİĞİNE 1902-1937.....	11
Komünizmle Tanışma.....	13
KUTV öğrenciliği.....	16
Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi'ne.....	17
Memlekette Parti Görevinde.....	25
Muvakkat Merkez Komitesi Sekreterliği.....	50

BÖLÜM 2

TKP TEMSİLCİLİĞİNDEN DIŞ BÜRO ÜYELİĞİNE 1937-1962.....	71
TKP Temsilciliğine Atanma.....	75
Dersim İsyanı ve Marat.....	84
Yurtdışı görevi.....	90
Atatürk'ün ölümü ve TKP.....	93
Enstitü No. 100.....	102
2. Dünya Savaşı Yılları.....	109
Mihri Belli'nin yaralanması ve Marat'ın görevlendirilmesi.....	117
Salih Hacıoğlu'nun sürgünü ve Marat.....	128
Nâzım Hikmet'in Moskova'ya gelişi ve Marat'la ortak faaliyet.....	133
SBKP 19. Kongresi ve Stalin'in ölümü.....	141
Marat'ın uluslararası faaliyeti.....	143

BÖLÜM 3

DIŞ BÜRO ÜYELİĞİNDEN MK GENEL SEKRETERLİĞİ'NE 1962-1973.....	145
Uluslararası komünist hareket ve Marat.....	148
İsmail Bilen'in ideolojik faaliyeti.....	150
ASBP MK Uluslararası İlişkiler Sekreterliği'nin Duyurusu.....	165

BÖLÜM 4

MK GENEL SEKRETERLİĞİ'NDEN PARTİ BAŞKANLIĞI'NA 1973-1983	167
TKP 1977 Konferansı ve MK Plenumları.....	168
12 Eylül 1980 darbesi ve Temmuz 1981 Plenumu	172
İsmail Bilen Parti Başkanı.....	174
İsmail Bilen'in Yaşama Gözlerini Yumması.....	179
İsmail Bilen'in kitapları.....	191
Ek: T.K.P-yi İÇİNDEN KEMİREN YIKICI AKIMLAR.....	193

SUNU

TKP'nin kuruluşunun 100. yılında ömrünün 61 yılını bu partinin sıralarında mücadeleye adanmış, temel örgüt üyeliğinden Merkez Komitesi Genel Sekreterliğine ve Parti Başkanlığına kadar her düzeyde görev yapmış İsmail Bilen'in yaşam öyküsünü, onun RGASPI'deki (Rusya Devlet Siyasal Sosyal Tarih Arşivi) şahsi dosyasından (fon 495, liste 266, dosya 12) hareketle ve TÜSTAV Komintern Arşivi'ndeki diğer belgelere ve TKP'nin yayın organlarında yer alan açıklama ve yazılara, 1. Bölüm'de daha önce TÜSTAV Yayınları'ndan çıkmış *TKP MK Genel Sekreteri İsmail Bilen Kısa Biyografi* kitabındaki anlatıma dayalı olarak sunmaya çalıştık.

Bu kitapta bir araya getirdiğimiz değişik arşivlerdeki belgeler için bir dizi arkadaşımıza teşekkür borçluyuz:

- RGASPI'deki şahsi dosyalar için Atilla Balcıoğlu'na,
- TÜSTAV Komintern Arşivi'nde kopyaları bulunan belgeleri tespiti için anısı bol olsun Bilal Şen'e,
- RGASPI'deki İsmail Bilen'le ilgili kimi belgelere ulaşmamızı sağlayan Mehmet Perinçek'e,
- Bulgaristan Devlet Arşivi'ndeki belgeleri tespiti için anısı bol olsun Mehmet Beytullov'a [Maxim Blagoev],
- Federal Almanya Cumhuriyeti Devlet Arşivi'ndeki belgeler için Tacettin Dağcı'ya ve nihayet
- Polonya Devlet Arşivi'ndeki belgeler için Saygun Gökarkırsel'e.

İsmail Bilen'e ait fotoğraflar ve kitapları, damadı Miroslav Dırmov tarafından bağışlanan arşiv belgeleri ve müze malzemeleri arasından seçilmiştir. Geçtiğimiz yıllarda yaşama gözlerini yummuş olan Miroslav Dırmov, İsmail Bilen'in ve eşi Mara Kolarova Bilen'in arşivini yıllarca özenle korumuştur, anısına saygılarımızı sunuyoruz. İsmail Bilen'in me-

zarının fotoğrafını çeken ve kullanmamıza izin veren Cengiz Yolcu'ya ve Piraye Koleksiyonu'ndaki İsmail Bilen ile Nâzım Hikmet'in fotoğrafını ve lejandını kullanmamıza izin veren Yeşim Bilge'ye de teşekkür ediyoruz.

TÜSTAV'ın diğer kitaplarında olduğu gibi bu kitaptaki Eski Türkçe belgelerin transliterasyonunu, bu çalışmaları 2000 yılından beri 20 yıldır düzenli olarak yürüten Yücel Demirel'in yönlendiriciliğinde Banu İşlet, Cemile Moralıoğlu Kesim, Meral Bayülgen ve Emel Seyhan Atasoy'dan oluşan ekip; Rusça, Bulgarca ve Almanca belgelerin çevirisini ise Rüstem Aziz yaptı, müteşekkirimiz.

Bu çalışma, TÜSTAV'ın daha önceki kitaplarında olduğu ve adında da vurgulandığı gibi İsmail Bilen'in yaşam öyküsünü belgelere dayalı olarak aktarmayı hedeflemiştir. Dolayısıyla yaşam öyküsünde, şahsi dosyasında yer alan onun siyasal mücadelesi ağırlıklı yeri tutmuştur.

TKP MK Genel Sekreteri İsmail Bilen Belgelerle Yaşam Öyküsü kitabıyla birlikte, Dr. Şefik Hüsnü, Reşat Fuat Baraner ve Zeki Baştımar'dan sonra RGASPI fon 495, op. 266'da şahsi dosyası bulunan TKP genel sekreterlerinin biyografilerini tamamlamış oluyoruz. Haziran 2021'e kadar sürdüreceğimiz TKP'nin 100. yılı yayın programı çerçevesinde, aynı fonda bulunan belgelerden hareketle Salih Hacıoğlu ve Süleyman Nuri'nin biyografilerini de hazırlamaya çalışacağız.

İsmail Bilen'in yaşama gözlerini yummasının ardından TKP Merkez Komitesi açıklamasında şöyle deniyor: "1973'ten 1983 yılına kadar geçen on yıllık dönem, TKP'nin her alanda atılıma geçme, ideolojik-politik bakımdan olgunlaşma, giderek işçi sınıfının, yığınların güvenini kazanma, her koşulda savaşmayı öğrenme, en sert antikomünist saldırılara ve partiyi içerden yıkma yeltenişlerine karşı her defasında yeniden toparlanmayı başarma yeteneklerinin yükselme dönemi oldu. Bu dönem, Bilen yoldaşın adıyla ayrılmaz bir biçimde bağlıdır."

Kararlılığına, mücadelesine ve anısına saygıyla.

Ekim 2020

Erden Akbulut

BÖLÜM 1

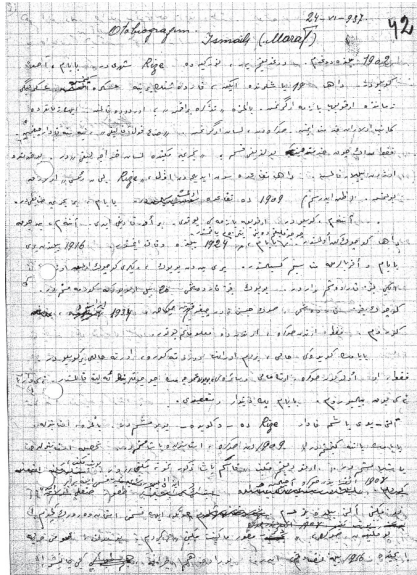
DOĞUMUNDAN TKP TEMSİLCİLİĞİNE 1902-1937

Bölüm 1’de ana metin olarak Marat’ın TKP Temsilciliği’ne getirildiği Nisan 1937’de kaleme aldığı ve RGASPI’deki (Rusya Devlet Siyasal Sosyal Tarih Arşivi) şahsi dosyasında (fon 495, liste 266, dosya 12) yer alan özgeçmişi ana anlatı olarak kullandık. Eski Türkçe kaleme alınmış belgenin transliterasyonuna aynı dosyada bulunan Rusça çevirisinden eklediğimiz bölümleri *italik* olarak gösterdik. Sayfanın iç bölümünde daha küçük puntolu *italik* metinler “TKP MK Genel Sekreteri İSMAİL BİLEN Kısa Biyografi” kitabından alınmıştır. Şahsi dosyasındaki konuyla ilgili ve diğer belgeler belgeler ise, yine iç bölümde daha küçük puntolu düz metinler olarak yer alıyor. Bizim eklemelerimiz ana akan metin bölümünde ve farklı yazı tipinde yapıldı.

24-VI-937

Otobiografim

İsmail (Marat)

İsmail Bilen’in el yazısı özgeçmişi

1902 yılında doğdum. Doğduğum yer, Türkiye’de Rize şehridir. Babam, aslen köylüdür. Daha 19 yaşlarında iken, kardeşinin yerine askere gitmiş. Askerliği zamanında okuyup yazma öğrenmiş. Bilahare “tezkere bırakmış”; orduda kalmış. İlk zamanlarda kâtip olarak hizmet etmiş. Sonradan, lisan öğrenmiş. “Sağ kolağalığı” (*Sultan ordusunda rütbe, muharip dışı sınıftan subay*) rütbesine kadar çıkmış. Fakat en çok hizmette bulunduğu kısım; “Bahriye Mektebinde lisan hocalığı”dır. Bu hizmette uzun yıllar kalmış. Daha tekaüde sevk edilmeden evvel, “Rize liman reisi” olarak bulunmuş. (Zannedersem) 1909’da tekaüde ayrılmıştır. (*Ordudan yaşlılık sebebiyle ayrılmış, emekli maaşı almaya başlamıştır. O bana hep 40 yıl askeri hizmet verdiğini söylerdi.*) Babam, bir Bahriye zabitidir.

Annem, köylüdür. Okuyup yazması yoktu. Bir ev kadını idi. Annem, ben çok daha küçükken ölmüştür. Çocukluğumda beni teyzem bakmıştır. Babam, 1924 yılında vefat etmiştir. 1916 yılından beri babam ve akrabalarımın münasebetim kesilmiştir. Biri benden büyük, diğeri küçük olmak üzere iki kız kardeşim vardır. Büyük kız kardeşimi 20 yıl oluyor ki görmemişimdir. Küçük kız kardeşimi son hapisaneden çıktıktan sonra, 1934 iptidasında gördüm. Fakat ondan sonra, ondan da malumatım yoktur. (*Ablam bir fırıncıyla evliydi, küçük kız kardeşim ise bekârdı.*)

Babamın köydeki hâli, bizim oranın durumuna göre, orta hâlli bir köylüdür. Fakat, o öldükten sonra, onun malı ve sairesi, büyük amcamın çocuklarının eline kalmıştır. Nesi var nesi yok bilmiyorum. Babam pek dindar ve mutaassıptı (*bana karşı bir zalimdi*).

Altı-yedi yaşına kadar Rize’de -ve köyde- büyümüşümdür. Bilahare, İstanbul’a babamın yanına gitmişimdir. 1909’dan sonra, İstanbul’da yaşamışımıdır. Tahsile İstanbul’da başlamışımıdır. Okuduğum mektep “Kasımpaşa Zükûr [Erkek] Numune Mektebi”dir. Bu tip mektep, 1908 İnkılâbından sonra açılmış ve iptidâî ile beraber dokuz sınıflı idi. Bu mektebi altı yılda bitirdim. Çünkü ilk kısmını imtihan vererek geçtim.

Bu mektepten sonra, “Deniz-Motor Makinist Mektebi”ne girdim. Bu müddet, Umumî Harp içinde 1916 yılına tesadüf eder. Burada hem çırak gibi çalışır, hem okurduk. Çıraklık müddetim tamamıyla fabrikada geçmiştir. Çünkü bu mektep “tersane” fabrikalarına bağlı idi. Ben aylık alırdım. Bu mektepten 1918 iptidalarında şahadetname aldım. İhtisasım, dahilî ihraklı motor makinistliğidir. Mektebi bitirdikten sonra, 1922 yılının sonlarına kadar, fabrika ve motorlarda makinist olarak çalıştım.

İ. Bilen yoldaş, 18 Ekim 1902 yılında Rize’de doğmuştur. Oranın yerlisi değildir. Babası, deniz subayı - öğretmendi. Bilen yoldaş İstanbul’da büyümüştür. Kasımpaşa — Kulaksız’da oturuyorlardı. Orta öğrenimini bitirdikten sonra hem liseye gidiyor, hem akşamları motor makinisti kurslarında eğitim görüyordu. Buradan, Tersanede motor-makine onarımı fabrikasına girdi.¹

Komünizmle Tanışma

Bana cihanı görüş şekline ilk terbiye tohumlarını aşılamağa isteyen, küçük amcam olmuştur. O da, babam gibi aslen köylü idi. Fakat, o, amele olmuştur. Bir fırın işçisi-hamurkârdı. “Gurbete çıkmış”. Rusya’da bulunmuş. (Kendisinin anlattıklarından hatırıma kaldığına göre) Varşova’da da bulunmuş. Amele hareketlerine katılmış. Çarlık zamanında bu yüzden sürgüne gitmiş (orada verem olmuş). Bilahare (1912’de) Türkiye’ye dönmüş. 1914’de veremden öldü. Çok sevdiğim bu amcam, benim dinsiz yetişmeme ve isyankâr olmama, çocukluğumda tesir bırakmıştır.

Bana, ilk komünist fikirlerini aşılamağa yardımları geçen, fabrikada beraber çalıştığım iki makinist işçidir. Bunlar, (*Savaş sırasında teknik ihtisas almak üzere onlar Almanya’ya gönderilmiş ve*) Almanya’da sosyalist hareketine katılmış iki Türkiyeli işçidir. Fakat, beni asıl Komünist Partisine çeken, “Komünist Baba Mehmet” adıyla anılan ve benim akrabalarımın olan biridir. “Baba Mehmet” Rusya’da esarete bulunmuş, Büyük Oktyabr İnkılâbıyla inkılâp hareketine kar[ış]mış, bilahare Mustafa Suphi zamanında Türkiye’ye gönderilmiş (*Mustafa Suphi onu literatürle Kırım’dan Türkiye’ye göndermiş*). Bu adam, bilahare Sovyet Rusya’da dönmüş ve (1932-33’te) menenjit hastalığından ölmüştür.

İ. Bilen yoldaşın komünist savaşçısı yolunu bulmasında, Türkiye Komünist Partisi’ne girmesinde öz teyzesinin oğlu Mehmet Aruz’un yardımı olmuştur. Aruz, Oktobr Devrimi’ne, iç savaşa katılmıştı. Bolşevikler partisine girmişti. 1919’da, Mustafa Suphilerin İstanbul’a gönderdikleri büyükçe bir komünist grubun başındaydı. Salgıncılara karşı savaşta, ulusal bağımsızlık, kurtuluş savaşında bu grup önemli rol oynadı. Gene bu grup, daha çok İstanbul’da TKP’nin gelişmesine somut katkılarda bulundu. Aruz’un takma adı: “Baba Mehmet”ti.

Partinin İstanbul örgütünün yeraltı eylemleri çok yanlıydı, özel bir sek-

1 Sayfanın iç bölümünde daha küçük puntolu *italik* metinler “TKP MK Genel Sekreteri İS-MAIL BİLEN Kısa Biyografisi” kitabından alınmıştır. TÜSTAV Yayınları, İstanbul, Mart 2004.

siyon kurulmuştu. Başında “Baba Mehmet” vardı. Bu seksiyonun bir çok birbirinden ayrı alt grupları, tek tek adamları vardı. Kimi adam kaçırıyor. Kimi ajanları, “İngiliz dostlarını”, Fransızlarla, Amerikalılarla, Yunanlılarla çalışanları izliyordu. Kimi, İstanbul’daki yabancı asker birliklerinin içinde, İngilizce, Fransızca bildiri, broşürler dağıtıyorlardı. Ama, bu seksiyonun başlıca görevi: 1. Silâh, cephane bulmak. Bunları Anadolu’ya aktarmak. 2. Taşıt araçları sağlamak, bu silâhların ulaşımını güvence altına almak. 3. Vurucu gruplar, çeteler kurmaktı.

İ. Bilen yoldaşın çalıştığı fabrika küçüktü. Ama, bir çok bakımdan önemli bir yuvaydı. 1. İşçilerin motorcularla, şoförlerle, silâhları alınmış, aylak aylak Tersane’de, Kasımpaşa’da, Haliç’te kahvelerde, ötede beride dolaşan, düşmana diş bileyen deniz erleriyle bağları, yakınlıkları vardı. 2. İşçilerin çoğu gençti. Hemen hemen hepsi ilk ve orta okullardan gelmeydi. Hemen hepsinde salgıncılara karşı açık bir kin vardı, iyi yönüyle gençliğin romantizmi vardı. 3. Almanya’da bulunmuş, 1918-1919 yılı Kızıl Spartaküs çıkışlarına katılmış bir kaç komünist ustabaşı vardı.

Partinin Haliç Komitesi, ayrıca partinin özel seksiyonu bu fabrikaya önem veriyordu. Gençlik grubu aktifti. Her yere dalyordu. Yavaş yavaş bu grup devrimci bir yol tutmaya, biçim almaya başladı. İ. Bilen yoldaş, “Baba Mehmet”le olan yakınlığı nedeniyle, bu gençler arasında başı çekiyordu. Partiden gelen her işi yapıyordu. Bu grup, kent içinde vurucu, sıkı disiplinli, küçük bir gerilla ekibi niteliği alıyordu. Motorlarla silâh kaçırmakta, Hintli askerler arasında çağrı dağıtmakta, azılı gericileri pataklamakta, her şey vardı görevleri arasında.

Anadolu’ya silâh kaçırmak, taşıtların geçeceği yolları güvence altına almak sorunu günceldi. Bu yollardan biri İzmit, Geyve, Akyazı üzerinden, öteki Boğazdan Kandıra, Sakarya, Adapazarı taraflarından geçiyordu. Buralar, o sıralar, Anzavur’ların yataklarıydı.

Parti özel seksiyonu, Haliç fabrikalarında genç, uyanık, partiye çok yakın işçilerden silâhlı bir gerilla ekibi kurdu. Başlarında, Sovyetlerde karşı devrimcilere, “Beyaz orduculara” karşı savaşmış Kürt Süleyman adında bir astsubay vardı. İ. Bilen yoldaş bu grubun içindeydi. 1920 yılının kış aylarıydı. Geyve boğazında bir çarpışma sırasında, 18 yaşında Bilen yaralandı, İstanbul’a döndü, iyileştikten sonra yeniden, çetesiyle, Kandıra-Sakarya boylarında vuruştı. Bu grup, gezginci, akıncıydı. Anadolu’nun bir başından bir başına dalıp çıktılar. Dönüp dolaşıp İstanbul’a geldiler. İ. Bilen’in fabrika arkadaşlarından makinist Hayrullah’ın mezarı Kefken adasındadır. O, silâh yüklü motoru düşmana teslim etmedi. Başka bir arkadaşı, makinist Kara Ahmed’in kurşunlarla delik-deşik ölüsünü Sakarya’nın bulanık suları götürdü.

Türkiye Komünist Partisine girişim, 1922 yılının iptidalarıdır. Partide

bana ilk verilen işler, teknik işler olmuştur. (Öteye beriye literatür ve saire götürmek, adam saklamak, adam kaçırmak) Asıl en çok yaptığım iş “kuryelik”ti. Bu kuryelik vazifesiyedir ki, Ferdi [Dr. Şefik Hüsnü] yoldaşla tanıştım. Teknik işlerde bulunmaklığıma rağmen kitleden ayrı değildim. Çalıştığım yerlerde propaganda yapardım. Hatta bir aralık İstanbul’da kömür tahmil ve tahliye amelelerinin birliğini kurmak peşindeki faaliyete beni çektiler.

1922 yılının Mart ayında TKP’ye girdi, üyeliğe, İstanbul parti örgütünün Haliç Komitesi aldı.

Çok zor bir durum vardı. Kukla İstanbul — padişah hükümeti bir yandan, emperyalist salgıncılar öte yandan memlekete daha da çullanmışlardı. Komünist Partisi’ne karşı Ankara hükümeti baskısını sürdürüyordu. Parti sıralarını, kadrolarını aktif üyelerle doldurmak, işçi yataklarında örgütlenmek, örgüt kurmak vazgeçilmez, ertelenmez sorun olmuştu.

Haliç Komitesi İ. Bilen yoldaşı örgüt ve propaganda işlerine verdi. O, çalıştığı fabrikadaki temel örgütten bu görevine başladı. Bu görev hiç te Cibali’de — Keresteciler’de, İngiliz dostu, çaçaron, zebella Sait Mollayı, kuru soğanla pataklamaya benzemiyordu. Hele Tersanenin Hasköy kapısında nöbetçi İngiliz askerinin başına çuval geçirmeye, alıp götürmeye hiç benzemiyordu. Bu iş bilgi, Marksist bilgi isterdi. Oysa genç Bilen Marks’ın, Engels’in, Lenin’in yalnız resimlerini görmüştü Komintern’in , “Enternasyonal” dergisinde. Bu dergi de Fransızca gelirdi. Bu dergileri Boğazdan, İngiliz kontrolünden geçirmesini, gereken yere götürmesini beceriyordu. Ama içinde ne yazıldığını okuyamıyordu.

1922 ilkbaharında, Komintern’den Türkiye’ye birisi gönderilmişti. Gelen adamın ismi (Kalakof Mehmet)ti. Bu adam sonraları Narkomindel’de [Dış İşleri Halk Komiserliği] bulunuyor ve Türkiye’deki Sovyet Sefareti memurluklarında bulunmuştur.

1922’de Komintern namına İstanbul’a gelen bu adam[ın vazifesi?], benim bildiğime göre, İstanbul’daki komünist teşkilâtıyla temas temin etmek ve sosyalist teşkilâtlarının vaziyetini anlamaktı. (Çünkü o zaman İstanbul’da açık Sosyalist Fırkası vardı.) Kalakof’un diğer bir vazifesi de, İstanbul’dan Moskova’ya komünist talebe gönderilmesini temin etmekti. Teknik işlerde olduğum için, Kalakof’la çok yakından temasta idim. Talebe gönderilme kararlaştırılışım, ben 1922 yılının ilk ayında (Kutve)ye [Marat KUTV Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi’ni böyle adlandırıyor] Türkiye’de Fırka tarafından ilk talebe olarak gönderildim (*Ülkeden*

ilk Türk öğrenci olarak ben Moskova'ya Ağustos 1922'de vardım). Moskova'ya Kalakof'la beraber geldim. Kutve'ye kabul edildim.

İ. Bilen yoldaş, Merkez Komitesi kararıyla, Sovyetlere, Moskova'ya, "Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi "ne gönderildi.

İ. Bilen yoldaş, motorlu bir yelkenliyle geçti Karadenizi. Makinistti bu motorda. Yanında, "gemici" Komintern'le bağlı, Kalakof adında bir yoldaş vardı. Buharalıydı. Eski Bolşeviklerdendi. Türkçe bilirdi. Türkiye'ye TKP'nin durumunu görüp öğrenmeye gelmişti. Sivastopol'a çıktılar. Sovyet toprağına bastılar. Yelkenliyi, kaptanıya, tayfalarıyla limanda bıraktılar. Onlar yollarını biliyordu. Trene bindiler. Ver elini Moskova!

İ. Bilen, seslerden, konuşmalardan birşey anlamıyordu. Onlar da bir faytona bindiler. Kalakof, İstanbul'dan aldığı bir fesi başına koydu, püskülünü öne sarkıttı. Bilen'le arkadaşı bir otele indiler. Adı "Paris"ti. Kamulaştırılmıştı. Temizdi. Servisi yeniydi. Bilen, Moskova'yı ilk kez Kalakof'un eşiyle gezmeye çıktı. O da Türkçe biliyordu. Tatardı. Sözlerine Rusça karıştırıyordu. Bir bakıma o, Bilen'in ilk Rusça öğretmeni oluyordu. O da iç savaflara katılmıştı. Partiliydi. Bilgi veriyordu Moskova'da, Oktobur'un ilk günlerinde geçen sokak savafları üstüne. Başkent'in göbeğinde bu savafların duvarlarda kurşun izleri taze taze duruyordu. Yürüye yürüye, şimdiki Puşkin Alanı'nın olduğu yere geldiler. Bir topçu bataryası, Oktobur günlerinde Kremlin'in olduğu yöne, karşı-devrimcilere ateş açmış. Bir mermi, bir tramvay direğini delip geçmişti. Bilen, derse, Sovyet tarihi dersine başlıyordu bile. Derslik çok canlıydı. Olayların dumanı buram buram üstünde tütüyordu.

Puşkin Alanı şimdiki gibi değildi. Puşkin, anıt, şimdiki yerin karşısında, ana caddenin öte yanında. Alanın adı: "Strastnaya ploşçad"tı. Burada, çepeçevre kale duvarlarıyla, kulesi, kilisesiyle bir kadınlar manastırı vardı. Şimdi burası bambaşka. Burada, şimdiki "Rusya" sinemasının arkasında, bir yan sokak var: "Putinkovski". Boyu 100 metreyi bulmaz. Bu yan sokağın üstünde, bugüne kadar duran, dört köşe, dört katlı bir yapı yükselir. Çok eskiden liseymiş. "Doğu Emekçileri Komünist üniversitesi" buraya yerleşmişti. İ. Bilen burada - KUTV'de okudu.

KUTV öğrenciliği

Lektor kursu da dâhil olmak üzere Kutv'u bitirdim. 1926 yılında Komintern ve Parti kararıyla Türkiye'ye çalışmaya gönderildim. Kutve'de okuduğum müddet zarfında, 1924'de V.K.P.'ye girdim. 1926'da Türkiye'ye giderken, V.K.P. azalık biletimi Komintern'e bıraktım. Kutve'de iken muhtelif parti işlerinde bulundum: Türk krujokunun [grubunun] parti

troykasının [üçlüsünün] kâtibi idim. Broyaçeyka (yani Part Kom) azalığında bulundum. “Yoldaş Mahkemesi” reisliği yaptım. Partiye Kabul Komisyonu’nda âzâlık ettim. (*Türk parti grubu sekreteriydim, üniversite parti teşkilâtı hücre bürosu üyesiydim, yabancı gruplar arkadaşlık divanı başkanı ve tüm enstitü arkadaşlık divanı üyesiydim, öğrenci komünü yönetim üyesi ve üniversitede partinin kabul komisyonu üyesiydim*) Bu komisyonun reisi de Rusanova adlı eski bir parti âzâsı idi.

Ağustos 1922’de Moskova’ya ulaşan İsmail’in Eylül 1922’de KUTV’a öğrenci olarak gönderildiği; kabul edildikten sonra giriş anketi doldurduğu, 1 yıl sonra da yeni bir anketi cevaplandırdığının belgelerini sırasıyla veriyoruz²:

KOMÜNİST ENTERNASYONAL

Bütün ülkelerin proleterleri, birleşiniz!

YÜRÜTME KOMİTESİ

Moskova, Eylül 1942.

Yakın ve Orta Doğu Şubesi Tel. 56-71, 2, 3 ve ek: 36 ve 39

No. 300

Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi’ne

İşbu belgenin hamili Türkiyeli İsmail İbrahim yoldaş KEYK Doğu Sektörü tarafından Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesine kaydını yaptırmak üzere gönderilir.

Doğu Sektörü Başkanı (İMZA)

Sekreter (İMZA)

MÜHÜR.

* * *

ANKET

(Anketteki verilerin doğruluğundan dolduran sorumludur)

1. Adı ve baba adı	İsmail İbrahimov
2. Ne zamandan komünist	Partisiz
3. Komünist partisine hangi teşkilatta üye alındı	----
4. KUTV’a hangi teşkilât gönderiyor, kim tavsiye ediyor	Komintern vasıtasıyla
5. Doğum yeri ve tarihi	Trabzon 1901
6. Sosyal durumu	İşçi
7. Başlıca mesleği	Şoför
8. Ebeveynlerinin mesleği	Öğretmen
9. Komünist partisine giriş sebebi	----
10. Eğitim durumu durumu. Hangi okulda, nerede (ayrıntı)	İstanbul’da lise
11. KUTV’dan önceki geçim kaynağı	İşçilik yaptım
12. Sovyet ya da Parti teşkilâtlarında çalıştıysa, hangilerinde, ayrıntılı bilgi	1919-1922’de İstanbul’da illegal çalıştım
13. Rusya’ya niçin ve nasıl geldi	1922’de parti gönderdi

2 Tüm kitapta belge dışındaki yazılar düz karakterle eklenmiştir.

İMZA: (İMZA)

* * *

DOĞU EMEKÇİLERİ KOMÜNİST ÜNİVERSİTESİ

ÖĞRENCİ KAYIT FORMU

1. Soyadı	İBRAHİM
2. Adı	İSMAİL
3. Öğrenci bileti No.	---
4. Cinsiyeti	Erkek
5. Yaşı	21
6. Doğum yeri	Türkiye
7. Gönderen teşkilât	Komintern
8. Aile durumu a) tek başına, evli b) Kaç kişiye bakıyor	Babam var ---
9. Milliyeti	Türk
10. Bildiği diğer diller	a) konuştuğu RUSÇA, FARŞÇA biraz. b) okuduğu RUSÇA, FARŞÇA biraz c) yazdığı RUSÇA, FARŞÇA biraz
11. Öğrencinin eğitimi a) Hangi okulu, hangi dilde bitirdi b) Geçtiği sınıf, devam ettiği kurs	İPTİDAİ
12. Politik eğitim kurslarına katıldı mı, hangisine, ne zaman, ne kadar	HAYIR
13. Öğrenci yazı işleriyle uğraşüyor mu (bildiri, siyasi yazı, şiir, hikâye)	HAYIR
14. Sosyal durumu a) İşçi (kalifiye) b) Zanaatçı c) Köylü (toprağı?) ç) Aydın (ihtisası)	İşçi, şoför
15. Üniversiteden önceki işi	Şoför
16. Kom. Partisi veya Kom. Gençlik örgütü üyesi mi. Üyelik kartı No.	1919'dan TKP üyesi
17. Başka politik partilere üye oldu mu, ne zaman, ne kadar	---
18. Milliyetçi teşkilâta bulundu mu, niçin ayrıldı	---
19. Nerede, ne zaman ve kim tarafından baskıya maruz bırakıldı (hapis, kürek, sürgün vb.)	İstanbul'da 2 kez İngilizler tutukladı
20. I. Hangi parti görevinde bulundu a) 1917 Şubat Devrimi'nden önce b) 1917 Şubat – 1917 Kasım arasında c) Ekim Devrimi'nden sonra II. Kültür ve eğitim işlerinde çalıştı mı	1919'dan sonra literatür dağıtımını yaptım
21. Toplantılarda (küçük ya da büyük) konuşma yaptı mı	---
22. a) İç Savaşa katıldı mı, ne zaman, nerede, ne yaptı b) Emperyalist savaşa katılmı mı, ne zaman vb.	---
23. Sendika üyesi oldu mu, hangi sendikaya, ne kadar	---
24. Sendika çalışmalarında aktif miydi (fabrika komitesi, yerel komite, vilâyet vb. teşkilât veya organlarında)	---
25. Hangi Sovyet işinde bulundu, nerede, ne zaman, ne kadar ve hangi görevde	---

26. a) Kooperatif üyesi oldu mu, ne zamandan beri, görevi b) Tarım komünü üyesi oldu mu, ne zamandan beri, görevi	---
27. Sovyet, parti, kooperatif vb. kongresine katıldınız mı, hangisine, ne zaman	---
28. Üniversiteden sonra hangi alanda çalışmayı düşünüyor	İllegal
29. Askerlik durumu	---
30. Daimi ikametgâhi ya da ailesinin adresi, Türkiye, İstanbul	

Formu dolduranın imzası (İMZA)

Denetim Komisyonunun görüşü:

Sağlık kontrolü:

Doktorun imzası

.....teşkilâtınca verilen Yetki Belgesi No:

.....kursuna kayıtlıdır. Bölümü:.....

* * *

Yoldaş Stalin adına
DOĞU EMEKÇİLERİ KOMÜNİST ÜNİVERSİTESİ

ÖĞRENCİ ANKETİ

Kayıt tarihi 1922	Öğrenci kartı No. 460
1. Soyadı	İBRAHİM
2. Adı	İSMAİL
3. Cinsiyeti	Erkek
4. Doğum tarihi	1901
5. Milliyeti	Türk
6. Anadili	Türkçe
7. Bildiği diğer diller	a) konuştuğu RUSÇA, FARŞÇA biraz. b) okuduğu RUSÇA, FARŞÇA biraz c) yazdığı RUSÇA, FARŞÇA biraz
8. Doğum yeri	Rize, Türkiye
9. Askerlik durumu	a) Eski orduda hizmet, görevi - b) Kızıl Ordu'da hizmet, görevi - c) Bugünkü askerlik durumu --- ç) Kayıt yeri Belge No. ---
10. Gönderen teşkilât	Komintern
11. Öğrencinin medeni hali. Aile fertleri Baktığı kişiler	Bekâr Babası - 67 yaşında ---
12. Öğrencinin eğitimi: a) Genel eğitimi Bitirdiği okul, kurs vb., nerede, ne zaman, hangi dilde. b) Parti eğitimi	1 yıl KUTV
13. Öğrencinin ana mesleği	Makinist şoför
14. Öğrencinin üniversite öncesindeki başlıca meşgalesi	Türkiye'de özel işletmede şoför
15. Ebeveynlerinin mesleği, sağsalar, babanın mesleği	a) Ekim Devrimi'nden önce - Babam ÖĞRETMEN b) Halihazırda - BİLİNİYOR

16. Öğrencinin parti durumu	PARTİSİZ a)yılından üyesi. Üye bileti No..... b)yılından üyesi. Üye bileti No..... c) yılındanaday. Aday bileti No....
17. Başka hangi partilerde bulundu, nerede, ne zaman, ne kadar	----
18. Nerede, ne zaman ve kim tarafından baskıya maruz bırakıldı	----
19. Hangi parti, komsomol ve askeri-politik görevlerde bulundu	----
20. İç savaşa katıldı mı, ne zaman, nerede	----
21. Hangi Sovyet işinde seçimle veya tayinle bulundu, nerede, ne zaman, ne kadar ve hangi vazifede	----
22. Sendika üyesi mi, ne zamandan beri, ne kadar	----
23. Ailenin tam adresi	Türkiye
24. Öğrencinin Moskova'daki daimi adresi	(Okunmuyor)

21 Eylül 1923

Sağlık Kontrolü

Muayene tarihi: 20/IX-23.

Muayene tarihi:

Hekimler Heyetinin Raporu: UYGUNDUR Hekimler Heyetinin Raporu

...

* * *

KUTV'a girişte ve sonrasında doldurduğu yukarıdaki anketler, 1937'de Marat KEYK nezdinde TKP Temsilcisi tayin edilme sürecinde yeniden elden geçirilmiş ve anketlerdeki çelişkili ifadeler soru olarak yöneltilmiştir:

İSMAİL

1. Anket verileri ile raporlar arasında uyumsuzluk var: Doğum yılı 1901 ve 1902 olarak, partiye girişi ise 1919 ve 1922 ile olarak gösteriliyor.
2. 1922 anketinde Türkiye'de iki defa İngilizler tarafından tutuklandığı yazıyor.
3. Babası sultan ordusunda erden subaya terfi ederek 40 yıl hizmet veriyor, 20 yıl İstanbul bahriye mektebinde İngilizce öğretmenliği yapıyor.

(Notlar Blagoeva yoldaşındır).

Haziran 1937

* * *

Bu sorulara Marat'ın verdiği cevap şöyledir:

Kutuv'da doldurulmuş olan ankette hakıkata uymıyan doneler vardır.

1. Ben 1901de değil 1902 yılında doğmuşum. Ve, Trabzonda değil, Rizede doğmuşum. Yani eskiden Trabzon vilayetine tabi Rizede.

2. Babam yalnız “muallim” değil aynı zamanda zabittir; askerî muallim.
3. Ankette partisiz yazılıdır. Ben 1922’den itibaren T.K.P. azasıyım. Ve böylece Kutv’ye gelmişim. Partisiz yazılmış: çünkü ben o zaman
4. R.K.P. azası değilim.
5. Ankette benim 1919dan beri parti azası olduğum yazılıdır. Hâlbuki 1922den partiye girmişim. Buda şundan galat olsa gerek: bana şu sual verilmiş olabilir “Hangi yıldan beri inkılap hareketleriyle alakadar oldun?” 1919dan beri. Çünkü ben amele hareketlerle 1919dan beri alakadar olmağa başlamışım. Fabrikada amele olarak.

15

Kutv'de doldurulan olan ankette karışık ve yanlış bilgiler vardır.

- 1- Benim Babam 1911 de değil 1902 yılında doğmuş. Ve, Trabzon'da değil, Rize'de doğmuş. Yani babam Trabzon vilayetine baki Rize'de.
- 2- Babam yalnız muallim değil aynı zamanda zabittir; askerî muallim.
- 3- Ankette partisiz yazılmış. Ben 1922 den itibaren T.K.P. azasıyım ve böylece Kutv'ye gelmişim. partisiz yazılmış: çünkü ben o zaman R.K.P. azası değilim.
- 5- ankette benim 1919 dan beri parti azası olduğum yazılmış. Halbuki 1922 den partiye girmişim. Buda şundan galat olsa gerek: bana şu sual verilmiş olabilir "Hangi yıldan beri inkılap hareketleriyle alakadar oldun?" 1919 dan beri. Çünkü ben amele hareketlerle 1919 dan beri alakadar olmağa başlamışım. Fabrikada amele olarak.

İzahat:

6- Benim iki defa İngilizler tarafından tevkif edildiğim yazılıdır. Evet. Fakat, bu da şöyledir. Ben daha henüz partiye girmemişim. Makinist olarak deniz motorlarında çalışıyordum. Kazan motorumuz başka bir motoruna çarptı.ve içerde bulunan bir İngiliz ceneralinin bacağı kırıldı. Bu yüzden tevkif edildik. Kaptan 10 sene hapis cezası verdi. Beni, arkadaşımı ve gemiciyi sorgudan sonra salıverildik. Çünkü biz aşağıda makine dairesinde çalışıyorduk. Suçumuz yoktu.

İkinci defa ise... İstanbuldan Anadoluya silah kaçırılırdı. Ben, depodan çıkarılan silahları taşırdım. Birden yapılan bir araştırmada bizim (çalıştığım) motorda beş tüfek çıktı. Daha evvelden haber aldım ve tevkif edilmeden İstanbuldan kaçtım. Bu 1921 yılına tesadüf eder. Üç ay İstanbuldan hariçte yaşadım.

Silah kaçırma işine ben birkaç defa iştirak ettim. Ben bu işe şuurlu olarak iştirâk ettim.

2-VII-1937

Marat

* * *

KUTV’de öğrencilerin giysileri etnik, ulusal biçimler ve renklerdeydi. Dağıstanlılar, Kafkasyalılar bellerinde tabancaları, kornalarıyla dersliklere girerlerdi, öyle dolaşırlardı, Özbekler, Türkmenler, Buharalılar sacaklı, büyük papaklar, üç etek, uzun, ipekli hırkalar giyerlerdi. Kızların belikleri bellerini döverdi. Diller çoktu. Ama hepsi de birbirleriyle bir dille -Lenin’in ana diliyle anlaşırlardı.

Üniversitede bir komüna kurulmuştu. Yemek pişirmekten gayrı, komünün pek çok işlerini öğrencilerin kendileri, nöbetleşe, ekip ekip yaparlardı. Disiplini, düzeni kendileri uygularlardı. Her grubun, kendilerinin toplantılarında seçtikleri Parti Komitesi vardı. Bütün bunların üstünde üniversite topluluğundaki bütün komünistlerin Parti Komitesi vardı. Bunlar, üniversite Rektörü ve Yönetim Kuruluyla uyumlu çalışırlardı. Kimi kapitalist ülkelerden, dışardan, kimi Sovyetlerin değişik Doğu yörelerinden gelen, bilinç, bilgi, eğitim, gelenek, görenek ne varsa hepsi birbirine uymayan bu kadar öğrenciyi disipline sokmak, eğitmek kolay değildi.

Üniversiteye girdiğinden bir hafta sonra, Azerbaycanlı bir yoldaşla, çarşıya çıktı. Devlet satış mağazaları, kooperatif dükkânları azdı. Serbest pazarlar vardı. Daldılar bunlardan birine. Sık bir kalabalık vardı, insanlar birbirlerini taraklıyorlardı. Bu tür pazar yerlerine “tokuçka” - bitpazarı derlerdi. Birazda Mahmut paşaya benzerdi. İ. Bilen, pazardan, yandan, omuzdan, sık, beyaz düğmeli, dik yakalı, mavi bir işçi gömleği, bir de Rus kasketi aldı. Bu Rus işçi giysisi çekiciydi, üniversitede, biraz sonra, bu giyim moda oldu.

NEP — yeni ekonomik politika sürüyordu. Bu, kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde uygulanan bir politikaydı. Bu, bir halkaydı. Bu politikanın ilkelerini, temelini Lenin daha 1918’de “Sovyet erkinin sırada duran görevleri” yapıtında saptamıştı. NEP’le başlıca amaç: Kentle-köy arasında çok önemli ekonomik bağ olan ticareti yoluna koymaktı. Sağlam, duragan, geçerli para sistemi kurmaktı, işçi-köylü bağlaşıklığını ve proletarya diktatörlüğünü kuvvetlendirmektir.

1924’te köklü para reformu uygulandı. Çürük paralar kalktı, üniversitede öğrencilere “cep harçlığı” olarak verilen milyonluk banknotlar bir daha görünmedi. Öğrenciler bir milyona yedikleri pastayı artık 10 kapiğe alı-

yorlardı. Nepmanlar, aracı burjuvalar eridi, tarihin seline karıştı. Sovyet ekonomisi canlandı, hızla kalkınma yoluna girdi.

KUTV'nin de yaşamında gelişmeler oldu. Artık kimsenin belinde kama, tabanca kalmamıştı. Etnik, yerel, ulusal giysiler bayramlarda görülüyordu. Boyunbağı takanlar çoğalıyordu. Ama gene de bu okul özgül çizgilerini yitirmiyordu.

Türkiyelilerin grubu az değildi. Alaca bir bileşimi vardı. Bu üniversiteye ilk gelmiş olanlardan yalnız bir tanesi köylüydü. Haymanalıydı. Savaş tutsağıymış. Kızıl Orduya girmiş, iç savaflara katılmış, ötekilerin hepsi, erkek, kadın aydınları. İçlerinde Şevket Süreyya Aydemir, Valâ Nurettin gibi soysuzlar vardı. Nâzım da ilk gelenlerdendi. Ve ötekilerden ayrılıyorlardı. 1922'den sonra gelenler çok daha karmaşıktı. Türkiye'de yaşayan ulusal azınlıkların çoğunu içeriyordu. Kürt, Rum, Ermeni, Arap, Laz vardı. Değişik illerden, yörelerden gelmişlerdi. Ankara'dan gelenler İstanbul'dan gelenlerden başkaydı. İşçi olanlar arasında bile farklar vardı. Kurtuluş savaşı sırasında İstanbul'dan Ankara'ya gitmiş, savaşın en çetin, kritik günlerinde "İmalât-i Harbiye"de çalışmış, çaplarına uysun diye top mermilerini, tapalarını çıkarmadan, ivedilikle torna tezgâhlarında işlemiş olanlar vardı, öte yandan, İstanbul'dan gelenler arasında ulusal direnişe katılmamış, kimileri partili bile olmayanlar vardı. Bunlar legal "İşçi-Çiftçi Sosyalist Partisi" kanalından gelmişlerdi. Bu gibiler, bir bakıma, devşirme gibi bir şeydi. Hem TKP'nin, hem üniversite Yönetiminin başına epi iş açtılar. Bunlar arasında provokatör, polis ajanı olanlar bulunduğu sonradan ortaya çıktı.

Hem Anadolu'dan — Ankara'dan, hem İstanbul'dan gelen işçiler arasında, Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'ya gönderilmiş ve orada Spartaküs ayaklanmasına silâhla katılmış olanlar vardı. Bir de, Rusya'da devrim hareketine, iç savaflara katılmış, Kızıl orduda savaşmış, TKP'nin kurduğu "Kızıl Alay"a da gönüllü er olmuş, Parti Okulunda kurs görmüş, Bolşevikler partisine üye olmuş 15 kişi kadar bir grup vardı.

Üniversitede Türk seksiyonunun bileşimi: İşçi, köylü, aydın, asker, kimi de sınıfından kopmuş öğelerden oluşuyordu. Bu bileşim, Türkiye'nin o zamanki toplumsal gelişme düzeyine, sınıfların ayrışma sürecine göreydi. İşçi sınıfı nicelik ve nitelik bakımından yeni bir aşamanın eşliğindeydi. Ancak kurtuluştan sonra, emperyalist salgıncılar Anayurttan kovulduktan sonra İstanbul, İzmir, Adana, Zonguldak, Ankara, Eskişehir işçileri birbirinden ayrı düşmüş olmaktan kurtuldular. Kurtuluş savaşında İstanbul, İzmir gibi büyük işçi yataklarının salgıncıların eli altına düşmüş olması burjuvazinin hegemonyayı, egemenliği ele almasını kolaylaştırdı. Sonra, TKP'nin yasaklanması yeni bir zorluk çıkardı.

1923-1925 yılları arasında KUTV’de, Türk seksiyonunda bozguncu, başıbozuk alayı başkaldırdı. Bunlar, Şefik Hüsni’ler yönetiminden esinleniyor, onlardan gizli yönerge alıyorlardı. Bunların başında doktor Şefik Hüsni’nün küçük kardeşi ve Kerim Sadi vardı, ikisi de partili değildi. “Aydınlık” dergisinin bir benzerini, gene “Aydınlık” adıyla “gizli” çıkarıma başladılar. Parti Komitesi’nin “Duvar Gazetesi”ne saldırıyorlardı. Kerim Sadi, bu serseri alayının “ideologu”, elebaşısı düzeyine çıkarılmıştı. Öğrencilerin kaldıkları yurttan dinginlik diye bir şey tanımaz olmuşlardı. Geceleri, “pir sultan”larını, beyaz yatak çarşafına sarar, “tahtı revan” kurar, Kerim Sadi’yi omuzlarında taşır, “huu” çeker, dervişlik, delilik yaparlardı. “Yapmayın, etmeyin” diyenlere, elebaşılı ustura çekti. Kerim Sadi, bu soytarınlıklarında o kadar ileri gitti ki, tımarhaneden geldiler, alıp götürdüler. Daha sonra, memlekete, geri gönderdiler.

Bu grubun yanısıra, başka bir grup daha türedi. Bunlar, kendilerine: “işçi opozisyonu” diyorlardı. Bunlar da “gizli toplantılar” yapıyordu. Bozgunculuk havası estiriyor, Parti Komitesi’ne saldırıyorlardı. Bunlar, Şefik Hüsni’yü boy hedefi almışlardı. Ama tutumları kökünden yanlıştı. Komintern’e vuruyorlardı. Bunları de bölücülüktü. İlkeselliği yoktu. Bu iki grup arasında bir ayırım yapmak gerekiyordu, “işçi opozisyonu” grubunda demagojilere kapılmış, bilinç düzeyi düşük, ama gerçekten okumaya gelmiş partili işçiler vardı. Bunları bu ters tutumlardan bataklıkta yuvarlanmaktan kurtarmak gerekti. Genellikle bu grupları, ters akımları silip kaldırmak savaşımı somut biçimleriyle ortaya çıkmıştı. Bu savaş durmadı.

İ. Bilen, Türk seksiyonu Parti Komitesi’ne sekreter ve üniversite Parti Komitesi’ne de üye seçildi, üniversitede bozguncu gruplarla savaşımın en keskin olduğu bir dönemdi bu. Seksiyonda Komintern’in, Lenin partisinin, üniversite Parti Komitesi’nin ve seksiyon Parti Komitesi’nin izledikleri politikayı tutan bir çoğunluk sağlanmıştı. Giderek, aylak, bozguncular temizlendi. Oturaklı, çalışan, disiplinli bir parti kolektifi oluştu. Buna, “Duvar Gazetesi”nin de yardımı oldu. İ. Bilen, bu gazetenin redaktörüydü. Yazı yazmayı buradan öğrenmeğe başladı. Oportünistlerle cebelleşmede burada epice bir şeyler öğrendi.

* * *

KUTV’deki TKP Grubu üyelerinin kişilik özelliklerinin değerlendirildiği dört yıllık raporda İsmail için şöyle deniyor:

“Partili olarak kendine hâkimdir, sapmaları yoktur, yıl boyunca iyi bir Bolşevik olarak kendini göstermiştir. Krujokun en faal, en hazırlıklı ve en sağlıklı üyesidir. Kendisine verilen parti işlerini titizlikle yerine ge-

tirmektedir. İyi bir yoldaştır. Derslerine iyi çalışmaktadır, yıl boyunca çok şeyler kavramıştır. Öğreniminde akademik yaklaşım görülmemiştir.”

Aynı raporda o sıralar karısı olan [Emine Sabiha] Mesrure ile ilgili olarak ise şu kısa bilgi yer alıyor:

“Yakında gelmiştir ve hakkında kesin kanı edinilebilecek şekilde kendini kanıtlamamıştır. Genç bir parti üyesidir. Gerçek anlamda bir partili olmak için kendi kendine daha çok çalışması gerekecektir.”³

* * *

Yine aynı döneme ait bir el yazısı bir belgeye göre İsmail, ilk evliliğini KUTV’da birlikte öğrenci olduğu Mesrure ile yapmıştır.⁴

4 nüsha
suret

PERSONEL ŞUBESİ'NE

1925 yılında KUTV’de Marat yoldaş (o zaman adı İsmail’di) Mesrure adında bir Türk öğrenciyle evliydi ki, bu öğrenci ülkesine döndüğünde provokatör oldu ve birçok yoldaşı polise ele verdi. Türk yoldaşlardan duyduğuma göre, daha kalifiye bir casus olması için yurt dışına gönderilmiş.

Marat yoldaşın onunla ne zamandan beri ilişkide olduğunu ve genel olarak bu ilişkisini personel şubesine bildirip bildirmediğini bilmiyorum.

25/XII-37.

O. İvanova /İmza/

* * *

Memlekette Parti Görevinde

Türkiye’ye, doğrudan doğruya T.K.P. Merkez Komitesinin emri- ne gönderildim. S.K.’nın o zamanki kararıyla 1926’nın Haziran (yahut Temmuz) ayında Adana’ya gönderildim. Vazifem: Partinin Adana’da vilâyet teşkilâtını yaratmak ve kurmaktı.

3 Türk Krujoku Komünist Fraksiyonu Toplantısı Tutanağı, RGASPI, f. 532, op. 2, d. 164, s. 9+10+11+12 [Ruşça].

4 1928 TKP Davası, Derleyen: Emel Seyhan Atasoy, Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul 2008’de 22 Ocak 1928 günlü *Milliyet* gazetesinden şu satırlar da aktarılıyor: “Evvela Hasna [Hesnâ-*Vakiz*] Hanım’ın malumatına müracaat olundu [İsmim Hasna, Otuz yaşındayım. Kasımpaşa’da oturuyorum-*Cumhuriyet*]. Hasna Hanım kendisine uzatılan resimlerden hiç birini tanımadı. Şu ifade de bulundu:

- Benim evimde bundan bir ay evvel Mesrure isminde bir hanım oturdu, zevcinin ismi de İsmail’miş. Evimde bir buçuk ay kadar oturdular. Bu kiracıları bana Hasan Efendi isminde biri getirdi. Mesrure Hanım mektup muallimi idi, mektepler açıldığı zaman evimden çıktılar. Ben evimin aylığını Hasan Efendi’den alırdım. Sonra Mesrure Hanım Bursa’ya tayin oldu ve evimi terk ettiler. “ (s. 115-116)